

Tirsdag den 26. august 1941

Consberg's Blad

Kampen mot Stortinget

8 artikler om "Kretsens erobringstokt"

Au direktør Lorentz Vøgt

I

Hjemmefrontens ledelse sprakk på de planer som en del av den senere gjerne kalt Kretsen — gikk inn for. Det dype skille kom, da Kretsen, under trusler om å nedlegge sitt arbeid, fremtvang en midlertidig autoritær kommuneordning, i strid med kommunelovens demokratiske prinsipper.

Vi står overfor et så viktig avsnitt i vår historie, at det norske folk har krav på full opplysning. Ennu er langt fra alle kort lagt på bordet. Men etter hvert klarer forholdene — dels gjennom diskusjoner fremkalt av oppriktlig mindre nølaktige opplysninger. Kan nedensående føre til at også andre fremkommer med opplysninger, vil fremstillingen ha gjort dobbelt nytte.

Skal det norske samfund få den utvikling alle ønsker, må det skje på demokratiets grunn. Det er ikke nok at våre allierte vant krigen for oss. Selv må det norske folk vinne freden, selv må det gjenreise demokratiet i Grunnlovens and.

Kretsens forhold til landets lovlige myndigheter: Stortinget, regjeringen, høiesterrett, vil rett belyst fortelle mer om norsk politikk enn mange almindelige betraktninger. Den ventes da også opptatt til behandling i Stortinget — antagelig høstesesjonen, i forbindelse med Nygaardsvolds beretning og Hambros siste bok. Denne er oversendt Stortingets protokollkomite. Foreløbig kan det være riktig å klemlegge, en orienterende oversikt.

Om det gamle stortings lovlig het til og med 10. januar 1941 er der overhodet ingen tvil. Den gamle strid om det berettigede i

lov. Det annet synspunkt bygget på ordlyden i Grunnlovens § 71, om valgtidens lengde. Når tiden var ute, var også Stortingets tid forbi — ferdig med det. Denne opfatning har idag neppe mange tilhengere. Saken blev avgjort ved det gamle stortings innkallelse i 1945 og ved at Kongen, da dets arbeid var avsluttet, foretok den høilidelige oppløsning, som tilfellet har vært ved avslutningen av alle ordinære og ekstraordinære Storting. Kongen var også denne gang ledsaget av regjeringen og av en embedsmannsprosjesjon, hvor også Høiesterrett var representert. Denne medvirking av representanter for alle tre statsmakter fastslo situasjonen, for så vidt som overhodet noe kan finne en endelig avgjørelse i Norge.

Men forspillet har en politisk side, som ikke kan forbigås i taushet. Hvad man enn mener om den er to ting sikre: For det første burde en strid om Stortingets lovlighet aldri vært opptatt så lenge landet var besatt av fremmede bajonetter. For det annet bor den tilrettelegges etter på Betydelige krefter arbeidet efter den motsatte opfatning. De yppet striden i okkupasjonstiden og ved frigjoringen, men er lite villig til å drøfte den nu efterpå.

Kretsen angriper Stortinget allerede den 27. august 1941 i en skrivelse til statsminister Nygaardsvold. Det heter i skrivelsen: «Det i 1936 valgte storting kan efter den almindelige opfatning her i landet ikke sies å ha holdt mål. Og i folkets sine er det blitt skandallisert ved presidentskapets opfreden månede ni-september 1940.»

Da denne skrivelse blev sendt

uttalelse avgitt av 11 høiesterettsdommere den 25. juni 1942 om Grunnlovens § 71.

Det fremgår av Grunnlovens § 71, at det Storting som blev valgt i 1936 ikke kan sammenkalles etter valgtidens utløp, hverken som ordentlig eller overordentlig storting. Dets myndighet er definitivt ophørt og det kan ikke i kraft av konstitusjonell nødrett gjenopstå som statsmakt.

Høiesterett er landets øverste domstol. Dets gjerning er å dømme. Utover dette har den høiesterett plikt til å uttale sig, når det kreves av Stortinget, i henhold til Grunnlovens § 83. Stortinget kan innhente Høiesteretts betenkning over juridiske gjensnede.

Noen sådan anmodning forelå ikke den gang fra Stortinget.

Uten noen konstitusjonell foranledning engjærte således Høiesterett sig den 25. juni 1942 i et politisk spill mot den annen statsmakt — Stortinget. Dette skjer mens landet er okkupert, og på et tidspunkt hvor der burde herske indre ro. Vår Høiesteretts uttalelse, fatt i tyskernes hender kunde det vært skjebnesvangert for vårt land — under alle tilfeller, er det sterkt generende for Høiesteretts posisjon.

Når Høiesterett uttaler sig i henhold til Grunnlovens § 83, må den høie rett selvsagt hevde sin opfatning, likegyldig hvilke interesser berøres derav. Den har å oppfylle en konstitusjonell plikt. Finner Stortinget ikke å burde noe sig for en sådan uttalelse — den kan aldri bli annet enn opinionsdannende — får dette bli Stortingets sak og Stortingets ansvar. Hvor Høiesterett blander sig inn i en politisk-juridisk kamp, uten å være anmodet derom, i henhold til Grunnlovens § 83, får det finne sig i utikk og de eventuelle andre er som den upåkaldede optræder som medføre i dette tilfellet saken særlig alvorlig.

men det viste sig umulig å komme i forbindelse med noen av presidentene den natten. Enda en gang besluttet den samlede redaksjon at saken da fikk bero inntil videre.

Dagen efter kom redaktør Christensen, som nu hadde overtatt den midlertidige ledelse av NTB, i forbindelse med Magnus Nilsen og refererte hvad som var sagt fra HL's side. Hr. Nilsen sa at han ikke hadde noe imot å konferere med regjeringen. Samme eftermiddag, altså den 8. mai, blev det arrangert en konferanse mellom ham og representanter for HL, og det endte med at presidenten lot hele saken falle.

Dette er hvad som virkelig foregikk, og vi går ut fra at saken blir fullstendig klarlagt, med alle nødvendige detaljoplysninger, gjennom Granskningskommisjonen og stortingets protokollkomite. Fra Hjemmefrontlokkens side er det ingen ting å skjule.

Det kan bare være grunn til å legge til at Oslo-Pressen ikke blev redigert av HL, eller sto under sensur. Redaksjonen betød av representanter for de forskjellige Oslo-aviser, opnevnt av pressetolkene selv. Den som representerte HL, var kontaktmann og rådgiver, intet annet.

Ordene er satt noe på skruer og dekker vel ikke den hele og fulle sannhet. De må imidlertid oppfattes som et autentisk uttrykk for den måte hvorpå «Kretsen» ønsker situasjonen opfattet. For så vidt er dokumentet autentisk og som sådant har det sin interesse. Stort sett bekrefter det tidligere fremkomne opplysninger: «Kretsen» ønsket å forhindre stortingets sammmentreden. For øvrig gir nedensående fremstilling som utvilsomt er riktig så langt vedkommende har hatt forbindelse med forholdene et noe annet og mere konkret bilde:

Den 7. mai samledes presidentskapet og et par herrer til hjemmet hos stortingets fungerende første-president Magnus Nilssen. Man drøftet spørsmålet om å finne den mest verdige form for en meddelelse til det norske folk. Formen har senere vært offentliggjort — første gang i «Friheten». Men ingen var, at denne meddelelse gjennom NTB, allerede sendes de aviser, som da var gang på gang vilde man nå

Et levebrot.

En del av menneskene som har kjøpt sig en lastebil og har skaffet sig et beskjent levebrot med den, må i disse dager selge bilen. Samferdselsdepartementet har foreslått at det ikke er bruk for dem, skriver «Morgensbladet». De distrikter hvor det har sitt arbeid, vil i almindelighet gjerne at de skal fortsette. Men departementet har statsråd og overens og har tallet på fingerne og sagt at for meget er for meget og da hjælper det ikke at folk som skal ha sendt sine varer eller hentet noen kasser eller kufferter eller melkspann, synes det er en fordel at de kan få tatt i en bil uten allig store vanskeligheter. «Det skal være viss samfunnsmessige hensyn som tilsier, at der ikke er for mange lastebiler. Hvad det nå måtte være. Men til dem herer det ialt ikke, at det kanskje kunde bli noe billigere transport hvis det var litt konkurranse om å få kjøringen. Departementet har heller ikke noen tillit til at folk selv har noe å si om det lønner sig å tjene sitt brod som lastebileier.

Det hjælper ikke, at lastebileieren er en skikkelig og bra mann som betjener publikum på en utmerket måte og holder sin bil i god stand. Når departementet har sagt, at der bare skal være 10 lastebiler på et sted, så skal det ikke være mer enn 10 biler og skikkelig folk som kjører lastebil der på stedet. Men selv om man nu er så heldig å høre til de 10 privilegerte, så er ikke dermed alle sorgsle. De 10 unge slippe til og selv ta ansvar for et de kan få et levebrot ut av det dag var der en chauffør i en Vestlands-

sammmentreden. Det var som et ledd i dette arbeid, at utsendelsen av presidentskapets meddelelse av presidentskapets meddelelse skulde stanses. Denne meddelelse inneholdt nemlig foruten en almindelig oppfordring til ro og orden følgende: «Stortinget vil bli innkalt så snart kommunikasjonsene tillater det.»

Det var disse ord som skulde saboteres. Meddelelsen i «V. G.» om den megen enighet mellom dem som vilde ha stortinget innkalt og dem som var der neppe stikk. Dette forholdirer ikke at saken kan være trumfet gjennom, uten at

bygd som i første inn i laboratorier med noen varer. Det var en foraktlig mann. Han hadde på forhånd bedt om og fått myndighetene til å tilbake. Men da han skulde tilbake igjen, var det en som had ham i med seg og jelter hjem. De grep politiet inn. Han hadde ikke sendt inn noen ansøknin om dagens. Så kjørte han tom tilbake. Siden var det vet en annen bil som fikk tilbake til fraise og hente gelene. Eller opp til fra gelene. Der enn.

Det var en digresjon. Men tilbake til uttalelsene til å kjøre lastebil i det hele tatt. Ingen må av det vi har skrevet i inntrykk av et det tus lett, sinding på spørsmålet om hvem der skal frataes levebrot. Både politiet, kommunestyre og formannskap og lastebileierforbundet og transportarbeiderforbundet og de nødvendige komiteer og det kgl. departement deler i avgjørelsen efter tid og leilighet. Til gjengjeld har den som blir fratatt et levebrot ikke mer har skal ha sagt:

Desuten er det praktisk tatt bare de unge det går ut over, forteller man oss. De som har etablert sig selv. Det er all planekonomis naturlige resultat, og det kan derfor heller ikke forbaus noe menneske. Men vil våger allikevel i erbedighet å henstille til regjeringen å overvåk om det til syvende og sist er noe samfunnsmessig hensyn å holde gleden et stort apparat for å passe på, at folk ikke får arbeide med det de har lyst til. Det kunde kanskje viss sig, at det ikke er noen dårlig ide å la de unge slippe til og selv ta ansvar for et de kan få et levebrot ut av det arbeide de gir sig i kast med.

get sterkere enn om noen av de øvrige statsmakter. Således heter det i Grunnlovens § 85: «Du som adlyder en befaling, hvis hensikt er å forstyrre Stortingets frihet og sikkerhet, gjør sig derved skyldig i forræderi mot fedrelandet.»

Hertil knytter sig bl. a. straffelovens § 99: «Den som bevirker eller medvirker til at stortinget ved vold eller trusler hindres i den frie utøvelse av sin myndighet, straffes med hefte i minst fem år.» De ciferte bestemmelser har i denne forbindelse ingen aktuell strafferettslig betydning. Man har ikke med forbyrtere å gjøre

1941
INO
19 og 20
EN
en:
ne!
EN
het
ning
AL
eddelar at
omdopt
korvellen
H/B • Ter

101986

yt
kom
dvend
enle
et
impo
onen to
GENE
rasksp
1942
jona
mibe
fortlände
dabatt
er omstap
basjons
fremhold
gjøre all
for å pro
ar
kre
flee
LOND
et konserv
lørdag
postjonen
Atleas
at den b
trellet, no
fra de
Iver dag
ger ut i
kon, og i
dilig å en
de, og me
ende.
Relig
festn
gi A

sa opptatt til behandling i Stortinget — antagelig høstsesjonen. I forbindelse med Nygaardsvolds beretning og Hambros siste bok. Denne er oversendt Stortingets protokollkomite. Foreløpig kan det være riktig å fremlegge en orienterende oversikt.

Om det gamle stortings lovlig- het til og med 10. januar 1941 er der overhodet ingen tvil. Den gamle strid om det berettigede i stortingsperiodens forlengelse høsten 1939, blev avgjort ved at der den gang ikke blev utskrevet nye valg. Dette standpunkt blev ytterligere konfirmert av Kongen, da han i januar 1940 åpnet den nye stortingsssesjon, ledsaget av regjeringens medlemmer og en embedsprosjesjon, hvor også høle- rett var representert. På en full anerkjennelse av Stortingets lov- lighet i 1940 hviler også dets beslutninger, deriblandt Elve- rumsfullmakten.

Om Stortingets lovligheit etter 11. januar 1941, var der i sin tid blidels dette meninger. Den ret- ning som blev den seirende byg- get på den opfatning, at det er en av vår forfatnings grunnspil- larer, at der til enhver tid eksis- terer et lovlig storting, som en- ten er i arbeid, eller når som helst kan innkallies som ordinært eller ekstraordinært. Et stor- tingsløst Norge er et land uten forfatning, uten Eldsvoldsgrunn-

get allerede, den 27. august 1941, i en skrivelse til stats- minister Nygaardsvold. Det heter i skrivelsen: «Det i 1936 valgte den alminde- lye forfatning her i landet ikke som en midlertidig og i folkets pine og nød blitt skandalløst og i presidentens op- treden i juni—septem- ber, 1940».

Da denne skrivelse blev sendt hadde det allerede ro om Stortin- get og presidentskapet i henved 1 år i Norge. Gross tidligere pro- vokasjoner hadde president- skapet lojalt forholdt sig taust, for ikke å skape spild — en holdning som det fastholdt under hele okkupasjonstiden. Det må ha kostet megen selvovertinnelse. De hensyn som tilsa denne taus- het kunde «Kretsen» også ha vist uten noen selvovertinnelse, hvis den ikke hadde hatt spesi- elle snevre hensyn å ta. Den videre utvikling viser at så des- værre har vært tilfelle. Men hvil- ken skade vilde ikke være skjedd, om nevnte brev var falt i tysker- nes hender. Senere fikk «Kret- sen» også engasjert Hølesterett i kampen mot landets lovlige nasjonalforsamling.

I et møte hos hølesterettsdom- mer Alten — innkalt av høleste- rettsjustitsarius Paal Berg, blev vedtatt følgende uttalelse:

Den kan vi bli annet enn. opini- onsdal. — far dette bli Stortingets sak og Stortingets ansvar. Hvor Hølesterett blander sig inn i en politisk-juridisk kamp, uten å være anmodet derom, i henhold til Grunn- lovens § 83, far det finne sig i kritikk og de eventuelle andre følger som den upåkalde op- treden måtte medføre. I dette til- felle er saken særlig alvorlig, fordi landet var okkupert og der alltid var fare for at dets op- treden kunde bli kjent av okkupa- tene. «Kretsen»s kamp mot lan- dets krets fortsatte ved frigjø- ringen. Dens organ «Verdens Gang» forteller herom redaksjo- nelt.

Uttalelsen bor for sammen- hengens skyld citeres påny, selv om den er kjent av flere:

«Ifølge et samtidig notat, da- tert 9. mai 1945, satt op av redak- tør Christensen og senere over- sendt Granskingskommisjonen, skjedde følgende:

Natten mellom 7. og 8. mai, da representanter for alle Oslos aviser trådte sammen for å redigere det første nummer av fellestfore- tagendet «Oslo-Pressen», la redaktør Nesse frem en kunngjø- ring fra presidentene Nilsen, Møller og Torvik hvor de for- manet det norsk folk til å vise en rolig og verdig op treden, og meddelte at det gamle Storting skulde tre sammen så snart kom- munikasjonene gjorde det mulig.

Etter de retningslinjer som, i samråd med pressemennene selv, var satt op for fellestavisen og hvorefter den i den første spente overgangstid bare skulde bringe faktiske oplysninger, redigeres upolitisk og ikke ta op stoff som i den labile, uoversiktlige situa- sjon kunde være egnet til å skape uro, fant man det riktig å konferere med HL om erklærin- gen. spørsmålet om sammenkal- ling av det gamle kompromitter- te Storting måtte dengang i høi grad ansees som et brennbart po- litisk spørsmål. Alle i redaksjo- nen var enige i at spørsmålet skulde legges fram for HL.

For HL blev det ikke gitt noe forbud mot offentliggjørelse, men man foreslo at redaksjonen skul- de sette sig i forbindelse med Magnus Nilsen og spørre om han ikke, slik situasjonen lå an, syntes det var riktigst å konferere med regjeringen om saken før noe blev offentliggjort; HL var klar til når som helst å formidle kontakt med regjeringen. Også i dette var hele redaksjonen enig.

Den 7. mai samledes president- skapet og et par herrer til hjem- me hos stortingets fungerende første president Magnus Nilsen. Man drøftet spørsmålet om å finne den mest verdige form for en meddelelse til det norske folk. Formen har senere vært offentliggjort — første gang i «Frihe- ten». Meningene var, at denne meddelelse gjennom NTB skulde sendes de aviser, som da var i gang. Derved vilde man nå frem til flest mulig. Meddelel- sen blev sendt NTB. Utpå natten blir Magnus Nilsen ringt op i telefonen av senere ordfører Arnfinn Vik, som sa at medde- lelsen ikke vilde bli sendt ut gjem- nem NTB. Derimot var man vil- lig til å sette presidentskapet i forbindelse med regjeringen. Magnus Nilsen var fullt innfor- stått med det siste, men fast- holdt, at meddelelsen måtte ut- sendes. Senere optrådte redak- tør Christensen for fullt alvor og sa bestemt nei til utsendelsen. Der skjedde også henvendelse om å få meddelelsen inn i Osloavi- senes fellesblad. Men heller ikke dette blev oppnådd. Noen forbin- gelse med regjeringen oppnådde presidentskapet ikke, før stats- råd Støstad kom hem. Av ham blev presidentskapet mottatt vel og med full forståelse. En al- mindelig konferanse med regje- ringen fant først sted 4. juni — altså henved en måned senere. Under denne konferanse var kretsen tallrikt representert. Der var flere av dens medlemmer enn av regjeringen tilstede. Mø- tet blev ledet av statsminister Nygaardsvold som klart argu- menterte for, at stortinget måtte vedholdes. Tilstede var også stortingspresident Hambro.

Ovenstående skildring fra au- tentisk hold er ikke uttømmen- de. Der har før møtet 4. juni vært flere konferanser enn den med statsråd Støstad. Bl. a. var der en konferanse mellom stats- råd Torp, Magnus Nilsen og Nerl Valen — de to siste med- lemmer av presidentskapet. De krefter, som fikk stoppet utsen- delsen er ikke uttømt med nav- nene Arnfinn Vik og Christensen. Fra møtet 4. juni — det forløp ikke i stillhet — bor der frem- legges referat og deltagerens navn. Det vil være et interes- sant og for- nylende historiske forsk- ning, hvori uundværlig dokument.

Kretsens motiv er klart. Det forhindrer stortingets

ro og orden følgende: Stortinget vil innkalt så art kommunika- tione tillater det. Det var disse ord som skulde saboteres. Meddelelsen i «V. G.» om den megen enighet mellom dem som vilde ha stortinget innkalt; og dem som var av den annen op- fatning, holder neppe stikk. Dette forhindrer ikke at saken kan være triumfet igjennem, uten at der foreligger protokollerte dis- sensioner og uten at der er anvendt fysisk makt. Det var heller ikke nødvendig. Alle visste hvor den fysiske makt lå ved frigjøringen; og at presidentskapet var verge- løst.

Når forsaret for Kretsens op- treden må søkes i slengbemer- kinger om det prostituerte storting og det prostituerte presi- dentskap, vekker det visse be- tenkeligheter.

Grunnloven verner om stortin-

mot fedrelandets. Hertil knytter sig bl. a. straf- felovens § 99: «Den som bevir- ker eller medvirker til at stortin- get eller noen av dens avdelinger ved vold eller trusler hindres i den frie utøvelse av sin myndig- het, straffes med felle i minst fem år.» De citerte bestemmelser har i denne forbindelse ingen aktuell strafferettslig betydning. Man har ikke med forbytere å gjøre men med folk som har handlet ut fra en mere eller mindre be- grunnet politisk innstilling. Men Grunnlovens § 85 viser den sær- bødighet med hvilken fædrene på Eldsvold vilde at der skulde vernes om Stortinget og dets ar- beide. Der er en avstand mellom grunnloven og Kretsen. De menn, som samledes på Eldsvold i 1814 ønsket at det norske samfund skulde bygges på folkestyrets grunn. Det samme ønsker det norske folk idag.

LORENZ VOGT.

Til

Medlemmet av Tønsbergs høireorganisasjonene.

Bystyrevalget står for døren og valglisten skal opstilles. For å gi hvert enkelt medlem lettest mulig adgang til å bringe i forslag navn på personer, som man ønsker opført på den liste som skal forelegges på Høires nominasjonsmøte, har man — som ved tidligere kommunvalg — besluttet at ethvert medlem av foreninger tilsluttet Tønsberg Høire kan fremkomme med sitt forslag. Alle forslag, som må være underskrevet av forslagsstilleren, må innsendes til formannen i Tønsbergs Høireforening, adresse «Tønsbergs Blad» innen mandag 8. september 1947.

Tønsbergs Høireforening.

Til

Tønsbergs Høireforening.

Underskriveren foreslår følgende personer opført på den forslagsliste som skal forelegges Høires nominasjonsmøte for Tønsberg:

1.
2.
3.
4.
5.

Tønsberg, den oktober 1947.

Medlem av:

Adresse:

I.G. FARBEN FOR RETTEN.

Rettergangen mot 24 forhenverende direktører ved I.G. Farbens fabrikkene i Tyskland er begynt i Nürnberg. — Oyenfor ser man open av de anklagede. I første rekke fra venstre: Carl Krauch, Hermann Schmidt, Georg von Schatzler og Fritz Gojewski. I andre rekke fra venstre: Paul Heeslinger, Max Ignat, Friedrich Jechow og Hans Kohn.

den, og det britiske...

helighets... bestnings... g i Alas

MOSKVA... amerikanske... på å bygge... dollar... nye flyplasser... arbeidene foreg...

gen i Lar... til avta... refles.

schet. Colle... er utas til... enighet om... ingått. Kraft... ene innen 15...

år sid... tørke

Nord-Odal er... 7. plutselig... inge for mater... me malinge, me... en kraftig tørke... uropa i begynne... rede. Det var et...

sk tjene

BERLIN, 31... eral von Paul... er kommet til... rere med de... vndighet, var... set utdannelse... officerer som ska... i Tyskland, og... lem, er allerede...